

Egy igaz magyar története

Vannak történések, amik nemzedékek sorsát határozzák meg, pedig nem is ők élték át, hanem az őseik. Vannak szavak, amelyek beleégnek a lelkekbe, és cipelik a súlyát évtizedeken át, letehetetlenül. Voltak korszakok, amikor nem lehetett beszélni róla, csak egymás között. És szerencsére voltak olyan családok, ahol nem hallgatásba burkolóztak, hanem továbbadták a gyerekeiknek, unokáiknak a történelem adta rúgásokat, amit elviselni voltak kénytelenek. Felálltak ezekből a csapásokból, de a nyoma bennük maradt. Ha elmondhatják, könnyebbül a súlya, de meg nem történtté tenni nem lehet.

Egy ilyen családi tragédiát osztott meg velem egy barátnőm, hogy megmaradjon az utóknak, a gyerekeinek, unokáinak. Átélték akkoriban ezeket, de nem mindenki beszél róla ma sem. Hallgassák hát egy család életét, magyarságuk vállalásának következményét.

– Ma is összeszorul a torkom, ha ezt a szót hallom – kezdi a beszélgetést a barátnőm. – Pedig mostanában sokszor hangzik el, csak más értelmezésben. Akkor régen, abban a kisvárosban úgy hívták a nagyszüleimet: „a menekültek”. Pedig nem úgy menekült el a családom. Nekik muszáj volt menni!

Nagyapám, Bene István a 19. század végén született, 1898-ban. Hatan voltak testvérek, két lány, négy fiú. Dolgos, szorgalmas család volt az övék, minden gyerek felnőve saját családot alapított, házat vett. A család ősei már az 1800-as években Mala Peratovicán éltek. Felnőttként Stefán egy szép cseh kislányt, Mariát vette feleségül.

Grubišno Poljén (Grobosinc, ehhez tartozik az előbb említett Mala Petatovica is – *a szerk.*) kezdték el a közös életüket. Sokat dolgoztak, de meg is volt az eredménye, szépen gyarapodtak. Művelték a földjeiket, gondozták az állatokat. Stefán már cséplőgépet is vett. Hívó katolikusként minden vasárnap a két szép gyerekükkel, ifjabb Stefánnal és Mariankéval templomba jártak.

A második világháború felborította a békés életet, tetézve a titói Jugoszlávia magyarüldözésével. Jöttek a hírek a Vajdaságból, a magyarokat vagy kitelepítették az otthonaikból, vagy kíméletlenül kivégezték. Közeledett a front. A falu vegyes lakossága rettegve várta a holnapokat. Éltek itt magyarok, svábok, horvátok és szerbek. Az emberek között nem voltak ellentétek, azt csak a politika kreálta köztük később.

Egy napon dörömböltek a Bene család ajtaján a szerb előljáró emberei. A faluban összeírták, ki milyen nemzetiségű. Bene István beszélt horvátul, csehül, németül, és természetesen az anyanyelvén, magyarul. De nem lehetett kétséges, hogy magyar nemzetiségűnek vallották magukat, pedig Maria eredetileg cseh volt. Már akkor sejtették, hogy a sorsuk ezzel megpecsételődött, de nagyapám képtelen volt magyarságát megtagadni. Három fivére horvát nemzetiségűnek íratta fel magát, két lánytestvére szintén magyarnak. 1944 ősze volt akkor. Jugoszlávia volt az első, aki a magyaroktól és sváboktól elkezdte megtisztogatni az országot.

Másnap jött a parancs: estére el kell hagyni az otthonaikat, három napi élelmet és némi ruhát vihettek magukkal.

A falu lakossága nem nyugodott bele a döntésbe, aláírást gyűjtöttek a magyar családok maradása érdekében. Hiába volt minden, este géppisztolyos szerb katonák kísérték őket a gyűjtőhelyre. Ifjabb Stefán akkor már nem volt velük, barátjával éjszaka megszökött Ausztria felé. Évekig hír sem volt róla, csak remélték, hogy él, hogy átjutott...

A tábor Verőce mellett maga volt a rémálom. A katonák elvették a magukkal hozott értékeiket, ékszereiket. A nőket megerőszakolták, sok férfit kivégeztek. Mariankát öregasszonynak maszkírozva sikerült megmenteni a katonák karmaiból.

Pajtákban, istállókban, kenyéren-vízen éltek, éheztek hetekig. Szigorúan őrizték a tábort, a szökést kivégzéssel torolták meg. Egy éjszaka aztán csónakokba terelték őket, és átvitték a Dráván Barcsra. Magyar földön sem volt jobb a helyzet, nem volt hová menniük, de legalább szabadok voltak.

Később felajánlották a Bene családnak Szentlászlón és Almamelléken kitelepített svábok házeit. Nézte, nézte Bene Stefán az elhagyott, szép házakat, és a sajátjára gondolt. Vajon ki gondolja most az állatokat, ki fekszik az ágyukban, ki főz a konyhájukban? A felajánlott házakra nemet mondott, ő nem megy bele senkiébe! Talán egyszer még visszajönnek... Inkább indultak tovább, távoli rokonok fogadták be őket egy időre. Sokszor csak az istállóban jutott hely, élelem a háborús Magyarországon is igen szűkösen volt.

Vándorlásaik során jutottak el a Csurgó melletti Alsokra. Ott egy idős házaspárnak szüksége volt a dolgos kézre, árendába kiadták a családnak a ház egy részét. A földet felesbe művelhették. Örökké hálásak voltak a Táros családnak a lehetőségért.

A csurgóiak vegyes érzelmekkel fogadták őket, csak úgy emlegették, ha szóba kerültek: „a menekültek”. Sok évnek kellett eltelnie, amíg befogadták a családot. Bene István bizonyított, szorgalmával, munkabíráásával. Szívós munkájával, tisztességével, a vasárnapi templomjárással kivívta az elismerést. De nem telt el nap, hogy eszükbe ne jutott volna a határon túl hagyott életük, vagyonkájuk. Ötven évesen kellett újrakezdeni az életüket, a nulláról.

Ifjabb Stefánról évekig nem volt semmi hír. Maria naponta imádkozott a Szűz Máriához, segítse meg a fiát, hozza haza...

Egy forró nyári napon éppen arattak a mezőn, amikor öregebb Stefán hátra nézett, de nem akart hinni a szemének. Még egyszer odanéz, tényleg nem álmodik? Stefán áll a tábla szélén, karját kitarva indul a szülei felé. Maria percekig csak sikoltozott és zokogott... Elsősülöttjét már rég halottnak vélte, négy évig semmit sem tudott róla. Csak remélte az anyai szív, hogy életben van még.

Ifjabb Stefán eljutott Bécsbe, a barátjával, Rudival. Cukrászcsaládhoz került, kitanulta a szakmát. Igaz, valamikor egyetemre készült, tanár szeretett volna lenni, de a történelem közbeszólt. Évekig kerestette a családját a Vöröskereszttel. Amikor megkapta a várt címet, egy kerékpárral indult el Bécsből, és hetekig tartó úton ért el az apjához, anyjához, testvéréhez Csurgóra.

Végre együtt volt a család! Hiába beszéltek több nyelven, Benéék csak a ma-

gyart használták, az anyanyelvet. Bene István ragaszkodott a magyarságához, bármi történt vele. Minden nap beszéltek a régi életükről, nem tudták feldolgozni a kényeszerű kitoloncolást. Mert nem volt semmi más „bűnük”, csak a magyar származásuk. Maria pedig követte az ő urát, minden viszontagságon át.

Aki elmesélte a történetet, Stefán és Maria unokája. Ők nevelték fel, szüleinek tekintette őket. Apja, ifjabb Stefán messze költözött, újra nősült. De a kislánnyal sokszor találkozott.

Mire a helyzetük ismét rendeződött volna, jött a téesz. Megint vitték a földet, a tehénkét, az újra felépített élet eredményeit. De ez már egy másik történet.

✱

A hatvanas években találkozott megint a család, akkor már szabad volt kishatár-átlépővel visszajárni a szülőföldre. Amikor meglátták a falu templomát, valamennyien elsírták magukat. A plébános kinyitotta a főbejáratot, de Marianka megkérte, hogy az oldalajtót nyissa ki, ők ott szoktak bejárni. Titokban megsimogatta az ajtó fényesre koptatott kilincset...

A régi házukban szerbek éltek, oda be sem akartak menni, csak messziről mutatták meg az unokának: ott laktunk, kislányom...

Bene István nem lépte át soha a határt. 1970-ben, szeretett felesége temetésén látta először a család sírni. Akkor minden elfojtott bánatát, életének keserveit elsíratta. Négy év múlva követte asszonyát a másvilágra Bene István, az igaz magyar.

A délszláv háború után összejött újra a nagy család Grubišno Poljén. Az idős testvérek már nem éltek, de a gyerekek, unokák, dédunokák sütöttek, főztek, beszélgettek, örültek egymásnak egész nap. Továbbadták a történeteket, meséltek az együtt és külön átélt dolgokról, az életükről.

Marianka egy óvatlan pillanatban otthagyta a társaságot, elindult a régi házhoz. Az ismerős utcában egyre lassultak a léptei. Megállt a már lakatlan ház előtt, nézte a gazzal benőtt udvart, emlékezett a régi szépséges virágoskertre, a boldog évekre. Megnyitotta a kaput, de nem volt ereje belépni az udvarra...

A többiek észre sem vették, hogy egy fél órára visszament a múltba.

Takáts-émlékek: Takáts Gyula 1981-ben Niklán